

Журналістська освіта на Сумщині: набутки й проблеми : матеріали Дев'ятої всеукр. наук.-практ. конф. (Суми, 5—6 червня 2013 р.) / уклад.: О. Г. Ткаченко. – Суми : Сумський державний університет, 2013. – 116 с.

Journalism Education in Sumy Region: gains and challenges : materials of the Eighth Ukrainian Scientific and Practical Conference (Sumy, 5—6 June 2013) / compiled by O. Tkachenko. — Sumy : Sumy State University, 2013. – 116 p.

Яременко Л. М.,
ст. викладач

ДО ІСТОРІЇ СУМСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРЕСИ: РАЙОННІ ГАЗЕТИ ПОЧАТКУ 30-Х РР. ЯК КОЛЕКТИВНИЙ ОРГАНІЗАТОР НА СЕЛІ – У ПОШУКАХ НОВИХ ФОРМ

У статті розглянуті й проаналізовані деякі форми масової роботи періоду другої п'ятирічки на прикладі районних газет Сумської області.

Ключові слова: більшовицька преса, низова газета, стінна газета, польовка, робсількор, сталінський похід преси.

Some forms of media work during the Second Five-Year Plan on the example of regional newspapers of Sumy region are considered and analyzed in the article.

Key words: bolshevik press, local newspaper, wall newspaper, hunting, robsilkor, the origin of Stalin press.

У роки першої – другої п'ятирічок активно розвивались районні газети на Сумщині як друковані органи партійних комітетів та виконавчої влади. Газети виконували ідеологічне замовлення більшовиків – підтримати наспіх, насильно створені сільгоспартілі, повернути середняка до колективного господарювання, організувати молодь на суспільну працю. Районні партійні комітети, втілюючи загальнопартійну політику, запроваджували нові форми масової роботи на селі, шукали ефективні засоби впливу на малоосвічені прошарки чисельного сільського населення. Ці заходи масової роботи використовувались активно протягом всієї подальшої історії радянської преси.

Об'єктом дослідження є матеріали районних газет Сумської регіону: «Комуна», «За більшовицький колгосп», «Колективіст Буринщини», «Колективіст Глухівщини» за 1933-34 рр., які зберігаються в Державному архіві Сумської області.

Мета роботи: розглянути й проаналізувати газетні матеріали, виявивши форми масової роботи періоду другої п'ятирічки, які дозволять вважати газету колективним організатором на селі.

Відповідно до поставлених ЦК КП(б)У завдань районні газети в 1933-34 рр. мали й символічні назви: «За більшовицький колгосп» (Роменський р-н, редактор Кошель О. М., заступник редактора Чупков О. В.), «Комуна» (Конотопський р-н,

редактор Шамрай О.), «Колективіст Глухівщини» (редактор Кравченко, то редактора Штільман, Сухариленко), «Колективіст Буринщини» (редактор у 1933р. Козулін І.І., у 1934р. – Ковальок В. К.).

Газета все більше наближалася до селянина, входила в його повсякденне життя. Це й стало провідною задачею редакційних колективів. Так, зокрема, «Колективіст Буринщини» від 5 травня 1933р. (№ 39) за гасло дня взяв вислів Й.Сталіна «Преса – найгостріша, найсильніша зброя нашої партії». Перша сторінка цього номера мала підзаголовок «Більшовицьку пресу в маси» і була звернена до сільського активу: «...організувати читачів через колективні, голосні читки, ... завести при кожній артїлі журнал читацьких скарг...».

Професор Кузнецов І. В. акцентує увагу на такому історичному факті: деякі місцеві газети вийшли з ініціативою подавати матеріали для тих, хто вчився читати, у такий спосіб долучати до суспільно-політичного життя нові тисячі людей [1; 221-222]. Через колективні читки, роботу з окремими читачами районна газета «Колективіст Буринщини» теж поширювала подібний досвід.

Загальною темою, яка об'єднує районну пресу цього періоду, була підготовка робсількорів, робота з ними. «Складні завдання, висунуті другою п'ятирічкою перед пресою, збільшення мережі газет з усією гостротою поставили перед партійними організаціями республіки проблему журналістських кадрів,» – зазначав Москаленко А. З. [2; 173]. Тому газети давали розширену інформацію про перший облз'їзд робсількорів Чернігівщини, що відбувся 5 квітня 1933р. Роменська газета «За більшовицький колгосп» (№ 36 від 4 квітня), розповідаючи про це зібрання, на першій полосі представила делегатів – кращих представників низових газет – Смирненко О. (Андрияшівська МТС), Комлик П. (Бобрік «Колосок»), Кривоніс В. Г. (Засульська МТС), Копелев Павло (Машино-Будівельний завод), Ясир Я. (Ярошівка к-г «Червоний партизан»). А «Колективіст Буринщини» (№ 32 від 12 квітня) подав підсумки роботи першого зібрання робсількорів: в усіх колгоспах утворені стінгазети (їх 56), багатотиражка «За більшовицькі колгоспи» при МТС, – й поставив задачу дня: «Стінновка повинна конкретно, називаючи прізвище, викривати тих, хто не виходить на роботу і розкладає бригаду, ледарів, симулянтів, винуватців недоброякісної оранки, сівби, розкрадників насіння тощо».

У 39-ому числі газети «Колективіст Буринщини» від 5 травня 1933р. на продовження теми перша полоса, підготовлена Є.Гольцевим, подає огляд низової преси, відзначає її ударників (стиль газети), представляє ефективні форми роботи. Зокрема, артіль ім. Петровського Гвинтівської сільради, яка випустила з 1 до 16 квітня 33 примірники польовки протягом сівби (редактор Козлов Охрим). Але більш впливовими на гвинтівців були плакати-карикатури на всіх зривників сівби – ледарів Козленка Микиту, Соловійову Одарку, Зайцеву Марію...

«Багато значили для зміцнення газет так звані єдині партдні преси. Вперше ними скористалися на початку 1933р. у Новгород-Сіверському районі Чернігівської області...» [2; 172]. Цей досвід був підхоплений і газетами Сумського регіону. Так, 23 лютого (№ 17) «Колективіст Буринщини» подав план-календар партднів, а 4 березня 1933р. (№ 20) повідомляв про деякі підсумки партдня преси за 27 лютого «... треба і надалі розгорнути роботи стіннівок, скупчити навколо них актив тощо і лише це буде доказом посилення партпроводу пресою». Парторганізатори не тільки допомагали низовим газетам, а й залучали освітян для створення культбригад. Просвітницький рух у районі був доволі потужним, у деяких випадках навіть оригінальним. Про незвичайну подію розповів А.Казанін у замітці «Культкомбайн вирушає в поле» («Колективіст Буринщини», № 32 від 6 квітня 1934р.).

У липні 1934р. (№ № 68-70) «Колективіст Буринщини», місяцем пізніше у кількох номерах поспіль (№ №165-171) «Колективіст Глухівщини» запровади-

ли рубрику «На допомогу пропагандистові», де подавався актуальний матеріал щодо гострих питань того часу. Статті «Що таке комуністична партія», «Основи більшовицької партії», «Що значить битися за партію», професійно підготовлені Єм. Ярославським, вочевидь, були передруком із республіканських газет і призначені для бесід із пересічним жителем містечка, селища чи села. Звертаючись до пропагандиста, автор закликав: «Опановуй техніку справи, вникай у деталі, дрібниці. Не перекладай на інших те, що можеш зробити сам». Застерігав проти трьох головних ворогів – комчванства, неписьменності та хабарів, виступав проти сімейственості у будь-якій формі. Ця форма роботи з пропагандистами, як показує досвід, використовувалась увесь радянський період становлення української преси.

У роки другої п'ятирічки сформувався тип однопартійної газети з певними офіційними рамками як колективного пропагандиста рішень партійних пленумів та з'їздів. Тому на сторінках районних газет не тільки публікувались доповіді перших керівників держави, республіки та місцевих партосередків, а й організовувалось їх активне вивчення в низових організаціях. Так «Колективіст Глухівщини» став активним пропагандистом постанови ЦК Компартії України (23.01.1933р.) про висвітлення питань сільського господарства.

15 вересня 1934р. (№ 185) перша полоса районки була присвячена випуску Глухівського сільськогосподарського інституту. Випуск 52 червоних агрономів, пафосно названих «командирами», «інженерами соціалістичних ланів», став головною подією дня. І чи не вперше, практично єдиною основною публікацією був виступ професора РЕНАРД про чергові завдання кафедри рослинництва цього інституту, а також звернення Шевчука І. П., заступника директора навчальної частини, про якість підготовки кадрів для села.

Друга п'ятирічка вимагала зосередження сил у вирішенні завдань сільськогосподарського виробництва, зміцненні трудової дисципліни. Редакція «Колективіста Буринщини» та районна парторганізація оголосили сталінський похід преси за високий врожай. 23 лютого 1933р. (№ 17) газета вийшла під гаслом «Зміцнимо низову пресу – по-більшовицькому проведемо сталінський похід в боротьбі за врожай!» й подала план-календар трьохдекадника походу з 21.02 до 15.03.33р., затверджений на бюро РПК від 20.02.33р. А 12 квітня 1933р. питанням дня стала міцна дисципліна як запорука успіху в сівбі. За трудову дисципліну виступала газета «За більшовицький колгосп» (Роменський РК КП(б)У), яка розгорнула роботу навколо проробки правил трудового розпорядку в колгоспах, затверджених постановою Раднаркому України й ЦК КП(б)У (№ 40 від 14.04.33).

Наслідуючи досвід центральних партійних осередків та їх друкованих органів, районні газети теж запровадили з метою заохочення Червону Дошку для передових колективів та Чорну Дошку для тих, хто ганебно відстає. Систематично, як правило, двічі на місяць, ці дошки з'являлися на перших полосах «Колективіста Буринщини». А першого березня 1933р. (№ 19) для підсилення впливу вони були подані поруч, присвячені підготовці насінневого фонду. Групу передовиків очолила комуна «ХІ-річчя» Червоно-Слобідської сільради, голова Кужель, а серед безгосподарників названі «1Травня» П-Слобідської сільради, голова Постеленко, «2 більшовика» Буринської сільради, голова Мітін ... Зосередженість на місцевих подіях і людях села мала відчутний виховний вплив на читачів.

Цей досвід мав і республіканський (союзний) масштаб: 20 серпня 1934 р. (№ 164) «Колективіст Глухівщини» опублікував звернення «Борімося за перше місце на Всесоюзній червоній дошці» і розповів про порядок занесення радгоспів, колгоспів, МТС, сільрад і районів, які зразково провели збирання врожаю й виконали свої зобов'язання перед державою.

Моніторинг досліджуваних газет показав, що редакції районних газет намагалися спрямувати робсількорів на боротьбу проти байдужого ставлення до роботи, розбазарювання колгоспного майна, незадовільного догляду коней, зловживань, неправдивості поданих у район звітів. Так з'являється рубрика «Сількорів Сигнал» («Колективіст Глухівщини»), «Пером робсількора» («Колективіст Буринщини»), а газета «За більшовицький колгосп» розповідає про рейд якості сівби в Глинську (№ 45 від 26.04.34р.). Редколегія «Комуни» друкує карикатури як ілюстрації до сількорівських сигналів. «Рядковий засів по-карабутівському» – «У Карабутівському колгоспі ім. Косіора сіють вручну, а правління повідомляє РЗВ що сівалками» (№ 78 від 16 квітня 1934р.).

Домагаючись ефективності критичних виступів, щоденна газета Конотопського райкому КП(б)У «Комуна», розширюючи свої рамки, в квітні 1934р. почала видавати два рази на місяць окремим додатком Листок «За революційну законність», загальне гасло якого «Основна турбота революційної законності в наш час полягає в охороні громадської власності». Листок, як невеличка стіннівка, оперативно повідомляв про вжиті заходи. Показовою є замітка Зубенка Ф. «Біля чистого молока чорні люди» про розбазарювання молокопродукції (Листок № 1 від 12 квітня); Солдняка (Листок № 2 від 21 квітня) «Переслідувачів сількорів за ґрати» про заступника голови колгоспу «Вільний селянин» Кукотіна, який за переслідування сількорів Золотарева та Василиценка, котрі викрили його пияцтво, отримав покарання – 4 роки позбавлення волі.

Публікуючи критичні матеріали, редакції районних газет намагалися залучити до боротьби з безгосподарністю, пиятикою, розкраданням майна всі прошарки сільського населення. Але ці замітки, листи робсількорів поступалися розгорнутим подачам на всю полосу, інколи дві, результатів роботи райкомісії з чистки партійних рядів. Отже, втілювався у життя партійний лозунг критики та самокритики, не зважаючи на особи, щоб швидко побороти недоліки соціалістичного будівництва перших двох п'ятирічок.

Революційна класова пильність стала визначальним принципом журналістики 30-40-их років. Пленум ЦК та ЦКК ВКП(б) у січні 1933р., підводячи підсумки першої п'ятирічки, підтримав позицію Й.Сталіна: «...революційна пильність є тією самою якістю, котра особливо необхідна тепер більшовикам» [3; 313-314]. Хвиля підвищення ідейного рівня й більшовицької принциповості преси докотилася й до провінційних газет. Процес «чистки», до якого так чи інакше була причетна своїми викривальними виступами місцева преса, не минув і самих газетярів. «Колективіст Буринщини» 15 серпня 1934р. (№ 77) виходить під гаслом «Нещадний більшовицький вогонь по рештках контрреволюційного троцькізму і примиренцях до нього». Головна подія номера – особова справа редактора цієї районної газети. Постановою бюро РПК та райкомісії чистки Буринської райпарторганізації Ковалька В. звільнено з роботи. Такі факти, ясна річ, не додавали наснаги сільським кореспондентам, розширенню їхнього кола.

Незважаючи на деякі негативні тенденції, ідеологічну заангажованість, редакції районних газет Сумського регіону шукали нові форми роботи з читачами різних вікових груп, намагалися мати «власне обличчя». Творчим підходом у цьому плані відзначається редакційний колектив «Колективіста Буринщини», який на четвертому році існування газети зробив ставку на молодь, в першу чергу комсомольців і піонерів свого району. У газеті почала виходити постійна сторінка «Молодий більшовик», орган Буринського РКЛКСМУ, редактором якої став Рудь Пилип (у 1934р. вийшло 18 номерів). «Молодіжна газета» в газеті організувала молодь на селі, розповідала про її починання та здобутки: в підготовці тяглової сили до сівби,

ремонті тракторів, вивченні техніки, в боротьбі з бур'янами за цукровий буряк, виконанні планів хлібоздачі та осінньої сівби тощо.

Звертаючись до молоді, газета пропагувала здоровий спосіб життя, здачу норм ГПО, поширювала Естафету Ворошиловських стрільців (№ 5 від 9 лютого 1934р.), фізичну підготовку допокличників, майбутніх бійців (№ 8 від 3.04), організацію суботників з метою заробити кошти у фонд оборони (Комсомольська організація буринських цукроварів 1 березня організувала суботник імені XVI-річчя РСЧА і перерахувала 1200 карбованців до залізного фонду оборони- № 7 від 6.03.34р.), літніх таборів для дітей (№ 10 від 6.06.) тощо.

Велика увага приділялась жінкам-трудівницям у колгоспах, на плечі яких лягли основні випробування. Чи не вперше ставилось питання про організацію дит'ясел на селі, щоб дати можливість жінкам брати активну участь у колгоспному виробництві.

Редактор молодіжної сторінки Рудь П. залучав своїх кореспондентів до літературної творчості, знайомив читачів з їх першими пробами пера. Серед поетів-початківців доволі часто друкувався Куліш М., який став одним із учасників конкурсу на високохудожні твори до XVII з'їзду партії, оголошений головою СРП – М. Горьким. У першотравневому номері газети (№ 40) Микола Куліш у дусі часу написав:

*...Веселі лиця.
Бадьорий настрій в груді ліг.
Он бачиш?
Вже зійшла пшениця!
Рости, рости колгоспний хліб.
Сьогодні вдарно працювали.
І хоч стомилися –
Дарма!
На осінь, знаємо – придбали
Засіки повнії зерна.*

На нашу думку, можна стверджувати, що «Молодий більшовик» став організатором молоді на селі на початку 40-х рр., розширив коло читачів свого району.

Як підсумок можна сказати, що аналізовані районні газети наблизились до своїх читачів та їх повсякденних проблем. Були цікавими своєю «заземленістю» – місцевими подіями, розповідями про людей, які живуть і працюють поруч.

Редакції однопартійних газет та партосередки, виконуючи ідеологічне замовлення того часу, знайшли дієві форми масової роботи, зокрема низової преси – стіннівки, польовки; червоні дошки для передовиків, різноманітні додатки до газет, партдні, декадники, місячники, естафети тощо. Набутий досвід організаторської роботи використовувався пізніше, у радянський період. Районні газети 1933-34рр. повністю віддзеркалюють стан регіональної преси того часу.

БІБЛІОГРАФІЯ:

1. Кузнецов И. В. История отечественной журналистики (1917- 2000): Учебный комплект (Учебное пособие; Хрестоматия) / И. В. Кузнецов. – М. : Флинта ; Наука, 2002. – 640 с.
2. Москаленко А. З. Історія партійно-радянської преси України / Заг. ред. А. З. Москаленко. – К. : Вища школа, 1989. – 360с.
3. Жирков Г. В. История цензуры в России XIX–XX вв. : Учебн. пособие / Жирков Г. В. – М. : Аспект Пресс, 2001. – 368с.